

Beslissing van de Raad voor de Journalistiek

over de klacht van

Democo

tegen

HLN.be

Met een brief van 11 september 2023 dient meester Emilie Deturck namens haar cliënte, Democo NV, een klacht in tegen HLN.be. Aanleiding zijn twee artikels:

- van 12 juli 2023 onder de titel *HLN Onderzoek. Twee jaar na instorting school zet Vlaamse bouwpromotor opnieuw gigaproject neer “in twijfelachtige omstandigheden”*: “Hier wordt met mensenlevens gespeeld”;
- van 13 juli 2023 onder de titel *HLN Onderzoek. Onze onderzoeksjournalist dook in het kluwen van onderaannemers in de bouw. “De bodemprijzen zijn gewoonweg te laag, en ook de overheid werkt dat in de hand”*.

Journalist Joppe Nuyts van News City (Het Laatste Nieuws en VTM Nieuws) antwoordt met een brief van 12 oktober waarop Emilie Deturck reageert met een brief van 17 november en Joppe Nuyts opnieuw repliceert met een brief van 29 november 2023.

Een rapporteringscommissie van de Raad voor de Journalistiek heeft een hoorzitting gehouden op 6 februari 2024. Woordvoerder Thomas Bijmens en meester Emilie Deturck woonden de hoorzitting bij namens Democo. Voor HLN.be waren journalist Joppe Nuyts en meester Leo Neels aanwezig.

DE FEITEN

De artikels gaan over de bouw van een nieuw provinciehuis in Gent door bouwpromotor Democo, een werf – zo schrijft de journalist – met meer dan 1.000 onderaannemers in onveilige omstandigheden, malafide onderaannemers en uitgebuite arbeiders.

De journalist laat anoniem twee ex-medewerkers aan het woord – een met een belangrijke functie op de werf – en enkele onderaannemers. Zij spreken van onhaalbare deadlines, te krappe budgetten en constructiefouten door samenwerking met goedkope bedrijven.

Het werken met onderaannemers is een structureel probleem, schrijft de journalist. De keten van onderaannemers die op hun beurt onderaannemers inschakelen gaat tot vijf à zes niveaus diep. Elke partij houdt een deel van het geld waardoor er op het einde van de keten bijna niets overblijft, wat leidt tot fraude, uitbuiting en onveilige situaties. Sinds 2017 is het verboden om te werken met meer dan drie niveaus aan onderaannemingen, maar de opdracht voor het provinciehuis valt onder de oude wetgeving en dus doet Democo wettelijk niets verkeerd.

Volgens de artikels kloppen ook de Check in at work verslagen niet, die een overzicht moeten geven van wie er op de werf aan de slag is. Een onderaannemer spreekt van misbruik, vooral in het weekend wanneer er vanuit Democo vaak geen toezicht is. Volgens de man vaagt Democo de problemen weg als ze worden aangekaart en wijst het bij inbreuken naar de onderaannemers die als zelfstandigen werken. Een belronde bij andere onderaannemers bevestigt de verhalen over gebrekkige controles en bodemprijzen, schrijft de journalist.

Ook Peter Mertens van de PVDA en minister van Werk Dermagne komen aan het woord. Mertens heeft het over sociale dumping, Dermagne over nieuwe initiatieven daaromtrent.

Een identiek kaderstuk aan het eind van beide artikels geeft een reactie van Democo. Daarin zegt het bedrijf dat de eigen contracten met haar rechtstreekse onderaannemers op diligente en omvattende wijze zijn opgesteld en dat onderaannemers contractueel verplicht zijn erop toe te zien dat hun verdere onderaannemers dezelfde verplichtingen naleven. Democo ontkent de beweringen van de anonieme medewerkers over de veiligheid en controle op de werf en zegt dat het geld en energie steekt in efficiënte controlemechanismen en steeds weet wie aan de slag is op de werf. Dat er voor dergelijke complexe bouwprojecten van lange duur met veel onderaannemers wordt gewerkt is normaal, zegt Democo nog in het kaderstuk.

DE STANDPUNTEN VAN PARTIJEN

KLAAGSTER

Waarheidsgetrouwe berichtgeving

De journalist baseert zich op anonieme getuigen, wat maakt dat hij extra voorzichtig en zorgvuldig te werk moet gaan. Hij mag anonieme getuigen niet zomaar op hun woord geloven, zeker als het gaat om niet-objectieve en misnoegde personen zoals ex-werknemers of aan de kant geschoven onderaannemers. Hij profileert zich als onderzoeksjournalist wat hem credibiliteit geeft bij de lezer, maar uit de artikels blijkt niet dat hij afdoende onderzoek heeft gedaan naar de waarachtigheid van de getuigenissen. Uit niets blijkt dat hij sprak met huidige medewerkers.

De artikels uiten zwaarwichtige beschuldigingen zonder verder bewijs. Ze poneren beweringen van anonieme bronnen als vaststaande en bewezen feiten, zoals over *malafide onderaannemers, uitgebuite arbeiders* en in tussentitels zoals *uitbuiting*. Er is geen sprake van enige reserve en terughoudendheid. Nochtans moet de journalist terughoudendheid aan de dag leggen of de lezer waarschuwen dat het niet-geverifieerde informatie betreft als het onmogelijk is om de waarachtigheid van de informatie te checken.

Het onderwerp vereist niet alleen journalistiek onderzoek, maar ook juridische en bouwtechnische kennis van de sector. Uit de artikels blijkt niet dat de journalist zijn bevindingen heeft afgetoetst bij bronnen die hem dergelijke context kunnen bieden. Hij zegt in zijn repliek dat hij de Confederatie Bouw, het arbeidsauditoraat en de sociale inspectie heeft gecontacteerd, maar die komen niet aan bod in de artikels, wat de indruk wekt dat hun informatie niet in zijn kraam paste en daarom niet is gepubliceerd.

De journalist argumenteert dat hij de getuigen moest anonimiseren om hen te beschermen tegen hun werkgever, maar dat houdt geen steek voor ex-werknemers. Hij spreekt ook over intimidatie via Whatsapp, maar klaagster communiceert niet via Whatsapp en wat de journalist citeert is geen intimidatie, maar een oproep om communicatie met de pers over te laten aan de woordvoerder.

Klaagster spreekt alle beschuldigingen formeel tegen. Na publicatie van de artikels zijn er inspecties geweest. Die hebben niets noemenswaardig opgeleverd, wat bewijst dat de artikels op onwaarheden gebaseerd zijn. Klaagster leeft alle wet- en regelgeving na en werkt steeds transparant en constructief mee aan controles door inspectiediensten. Er loopt geen officieel onderzoek over de werf en er is geen sprake van een officiële waarschuwing of veroordeling.

Onafhankelijk informeren

Het eerste artikel is op dezelfde dag gepubliceerd als een artikel over klaggster en sociale dumping op de website van de Partij van de Arbeid, met de melding dat Kamerlid Peter Mertens via een vertrouwelijke bron werfdocumenten kon inkijken. De tekst bevat nagenoeg dezelfde ‘onthullingen’ als de artikels van HLN.be en verwijst ook naar ‘een diepgaand onderzoek van Het Laatste Nieuws’. Het kan moeilijk worden aangenomen dat er geen contact is geweest met de PVDA over de timing van publicatie. De gelijktijdigheid doet sterk vermoeden dat de journalist zich voor de kar van de PVDA heeft laten spannen en niet objectief en onafhankelijk heeft bericht. Minstens lijkt het erop dat hij zich onder druk heeft laten zetten, aangezien hij ongetwijfeld wist dat de PVDA dezelfde dag met haar dossier naar buiten zou komen en dat het ’s anderendaags aangekaart zou worden in de Kamer. Dit is in strijd met het principe van onafhankelijkheid, en heeft ook geresulteerd in onvoldoende controle van de waarachtigheid van de informatie en in onvoldoende tijd voor wederhoor.

Wederhoor

De journalist heeft klaggster een kans op wederhoor geboden, maar niet op een loyale wijze. Hij heeft op vrijdag 7 juli aan klaggster gemeld dat hij onderzoek voerde naar de bouwwerf en op dinsdag 11 juli een stuk zou publiceren. Hij zei open te staan voor een uitgebreid gesprek. In dezelfde mail confronteerde hij klaggster met een aantal algemene beweringen over Check in at work verslagen en onderaannemingslijsten. Klaggster stelde een gesprek voor op woensdag 12 juli, wat op vraag van de journalist werd vervroegd naar dinsdag om 17u00. Die dinsdag blies de journalist de afspraak per e-mail af en stelde een videogesprek voor, ofwel een fysieke afspraak vóór 15u00. Hij gaf klaggster niet de kans om te reageren en stuurde twee uur later een reeks vragen, met de mogelijkheid om voor 18u00 te reageren. Dat is geen redelijke termijn. De journalist heeft klaggster bewust in snelheid willen pakken. Hij had meer tijd moeten voorzien en tijd moeten nemen om te luisteren naar de argumenten van klaggster, zeker omdat er geen urgentie was om te publiceren en vanwege de complexiteit van de materie. De journalist kreeg het dossier eind juni in handen, maar heeft klaggster pas op 7 juli gecontacteerd met het oog op publicatie op 11 juli, twee werkdagen later. Dat is disproportioneel en kan niet worden gezien als een redelijke kans op wederhoor.

Daarnaast had de journalist in de artikels meer ruimte moeten voorzien voor de repliek van klaggster. Die stuurde een statement van bijna vier pagina’s. De journalist heeft dat in een kaderstuk teruggebracht tot twee alinea’s. Dat is niet in evenwicht met de overige inhoud van de artikels. Bovendien komt de repliek onvoldoende aan bod in de artikels zelf. Hij zit achteraan in een apart kaderstuk, en dan nog eens achter de betaalmuur.

Nog ernstiger is dat het formele standpunt van klaggster uit de inleiding is geschrapt. In de initiële publicatie sloot de inleiding af met de zin: *“De bouwpromotor spreekt dat formeel tegen en zegt de wetgeving te respecteren.”* Die zin zat niet verscholen achter de betaalmuur. Maar hij is na drie kwartier geschrapt, waardoor hij niet meer zichtbaar was voor niet-abonnees. Hij is vervangen door de zin: *“Onze onderzoekscel sprak met klokkenluiders, verschillende onderaannemers en de bouwpromotor zelf.”* Dat is niet deontologisch en getuigt van kwade trouw.

HLN.BE

Waarheidsgetrouwe berichtgeving

Alle getuigen die in het artikel aan bod komen waren rechtstreeks betrokken bij de bouwwerf, zowel binnen de structuur van Democo als tussen de onderaannemers. Nadat sommige

bronnen zich spontaan hadden aangemeld, ging de journalist zelf op zoek naar andere stemmen die de feiten en getuigenissen konden bevestigen of ontcrachten. Hij sprak onafhankelijk van elkaar met een medewerker, twee ex-medewerkers en zes onderaannemers, van wie hij de informatie checkte en dubbelcheckte. Een andere medewerker wilde niet getuigen omdat hij niet in de problemen wilde komen. Enkel uitspraken die door meerdere bronnen werden bevestigd zijn in de artikels opgenomen. Klaagster maakt niet duidelijk wat er precies onwaar zou zijn in de artikels.

De (ex-)medewerkers en onderaannemers zijn geanonimiseerd, maar hun identiteit is bekend bij de redactie. Sommigen zijn nog aan de slag binnen de structuur van Democo en anonimisering was nodig om hen te beschermen. Dat bleek terecht. Klaagster dreigde met juridische stappen tegen een ex-medewerker en meldde in een WhatsApp-bericht dat niemand rechtstreeks of onrechtstreeks naar de buitenwereld mocht reageren en dat het aan de directie was om een strategie te bepalen. Dit werd ervaren als een vorm van intimidatie. Ook onderaannemers werden gewaarschuwd om niet met journalisten te praten.

De journalist heeft zich niet enkel gebaseerd op getuigen. Hij heeft de Check in at work verslagen van de werf ingekeken en gesproken met het arbeidsauditoraat, de sociale inspectie, de Confederatie Bouw en professoren bouwrecht. Omdat sommigen off the record spraken, kon hij hen niet vermelden in de artikels, maar hij heeft hun informatie wel gebruikt om de beweringen in de artikels te staven. Uit de gesprekken bleek dat er één inspectie heeft plaatsgevonden op de werf en dat er toen zwartwerk is vastgesteld. De sociale inspectie meldde dat er een gerechtelijk onderzoek liep, maar omdat de journalist geen extra context kreeg, besloot hij om er niet over te berichten. Na publicatie van de artikels heeft de provincie Oost-Vlaanderen aan de sociale inspectie gevraagd om nieuwe controles uit te voeren.

De journalist poneert geen beweringen als vaststaande feiten. Parafraseringen zijn steeds duidelijk en tussentitels stroken met de inhoud van de artikels.

Onafhankelijk informeren

Er zijn geen afspraken gemaakt met de PVDA over timing of inhoud. Het klopt dat het dossier via de PVDA op de redactie is terechtgekomen. Dat is een bron, die net als andere bronnen is geverifieerd, kritisch benaderd en gecheckt. De journalist heeft zijn eigen onderzoek gevoerd, met andere bronnen gesproken en andere informatie ingewonnen. Hoe hij dat gedaan heeft, heeft hij niet gedeeld met de PVDA. De redactie heeft autonoom beslist wat er gepubliceerd zou worden en wanneer. Peter Mertens is geïnterviewd omdat hij een kritische stem is in het debat over sociale dumping. Het feit dat het dossier de dag na publicatie is aangekaart in het federaal parlement is geen inbreuk op de journalistieke deontologie. Het geeft wel de maatschappelijke relevantie aan.

Wederhoor

Er zijn vier dagen overheen gegaan tussen de eerste, initiële vraag voor wederhoor en de uiteindelijke publicatiedatum. Dat is ruim voldoende. In die vier dagen heeft klaagster twee maal omstandig gereageerd. De communicatie verliep moeilijk omdat de woordvoerder lang onderhandelde over de termijn voor een reactie en telkens uren wachtte met een antwoord. De publicatie is zelfs twee maal uitgesteld om klaagster voldoende kans op wederhoor te geven.

De journalist heeft de woordvoerder van klaagster op vrijdagmiddag 7 juli een bericht gestuurd met de vraag of hij hem kon bellen. Drie uur later heeft hij hem via mail op de hoogte gebracht van zijn onderzoek en de voorgenomen publicatiedatum. In de mail stond dat

hij de Check in at work verslagen en lijsten van onderaannemingen had kunnen inkijken en gesproken had met onderaannemers en medewerkers. Pas zondagavond kwam er een reactie van de woordvoerder, die vroeg om woensdag af te spreken. In zijn mail weerlegde hij meteen enkele aantijgingen en wees erop dat de oude wetgeving nog van kracht is op de werf. De journalist liet weten dat uitstel mogelijk was, maar drong aan op een gesprek op maandag of dinsdag. Klager stelde dinsdag 17u voor, wat de journalist bevestigde maar vervolgens herriep omdat hij er niet op tijd zou geraken. Hij stelde een videocall voor, waarop de woordvoerder meldde dat hij een fysiek gesprek wilde. De journalist stelde dan een fysiek gesprek voor op dinsdag vóór 15u, of een videocall. Daarop kreeg hij geen reactie. Daarom stuurde hij twee uur later, op dinsdagmiddag, een mail met alle aantijgingen, met de vraag om te reageren voor 18u. Om 17u30 ontving hij een uitgebreid antwoord van vier pagina's, met een reactie op nagenoeg alle punten. Om dit correct te verwerken, werd de publicatie met een halve dag uitgesteld.

De weergave van die reactie blijft niet beperkt tot het kaderstuk. Ze is gebruikt en verwerkt in het hele artikel. De journalist heeft verschillende passages van zijn tekst aangepast of geschrapt op basis van de reactie van de woordvoerder voor hij hem heeft gepubliceerd.

Verder is het wederhoor opgenomen in het kaderstuk aan het eind van de artikels. Dat geeft de reactie van klager correct weer. De journalist vermeldt in beide artikels dat klager alle beschuldigingen formeel tegensprekt en zegt alle wet- en regelgeving na te leven.

De keuze om de zin met het standpunt van klager in de inleiding te schrappen is niet gemaakt door de journalist, maar door de online eindredacteur. Maar dat is geen fout. Het is geen verplichting om de reactie van klager te vermelden in de inleiding. Het is niet mogelijk om het hele artikel voor de betaalmuur samen te vatten.

BESLISSING

Waarheidsgetrouwe berichtgeving

De journalist heeft, zonder namen te noemen en in afwezigheid van klager en haar advocaat, toelichting gegeven over zijn bronnen aan de rapporteringscommissie van de Raad. De Raad is van oordeel dat hij over voldoende gezaghebbende, goed geïnformeerde, bij de zaak betrokken en van elkaar onafhankelijke bronnen beschikte om de inhoud van zijn artikels te onderbouwen en te staven. Klager trekt de bronnen in twijfel, maar geeft niet aan welke fouten of onwaarheden in de artikels zouden staan.

Onafhankelijk informeren

Klager zegt dat de journalist zich heeft laten beïnvloeden of onder tijdsdruk laten zetten door de PVDA. De journalist erkent dat hij van de PVDA informatie over de bouwwerf van klager heeft ontvangen en dat hij die als een van zijn bronnen heeft gebruikt, maar hij maakt aannemelijk dat dit zijn onafhankelijkheid niet in het gedrang heeft gebracht. De Raad heeft geen aanwijzingen dat hij niet onafhankelijk zou hebben gehandeld.

Wederhoor

De artikels bevatten ernstige beschuldigingen die de eer en goede naam van klager betreffen en die nopen tot wederhoor. De Raad is van oordeel dat het principe van wederhoor loyaal is toegepast. De journalist heeft de beschuldigingen duidelijk aan klager voorgelegd, hij heeft een redelijke termijn geboden om te reageren en hij heeft de twee schriftelijke reacties correct verwerkt in zijn artikels en in het kaderstuk bij de artikels. Dat de reactie van

klaagster werd geschrapd uit de inleiding van het eerste artikel en daardoor enkel achter de betaalmuur kwam te zitten, geeft geen aanleiding tot misleiding van het publiek en doet in dit geval niets af aan het loyale wederhoor.

Om die redenen is de Raad voor de Journalistiek van oordeel:

De klacht is ongegrond.

Brussel, 14 maart 2024